

*Dövas Förening
i
Örebro*

Har ni CODA i er verksamhet?

**CODA = Children Of Deaf
Adults**

CODA-barn som bokstaverar C-O-D-A på teckenspråk.
Bildarkiv: Project Coda

Har ni CODA i er verksamhet?

CODA är en förkortning av det engelska uttrycket – Children Of Deaf Adults. På svenska säger man ”hörande barn till döva föräldrar”, men begreppet CODA är utbrett och används även i Sverige.

Vad innebär dövhet och att vara döv?

Dövhet är den medicinska benämningen för förlust av hörsel, medan ordet döv används för att beskriva den språkliga och kulturella grupp som använder teckenspråk. Teckenspråk skapar gemenskap, självkänsla och kulturell identitet bland dess utövare över hela världen.

Att vara döv innebär kort sagt att förmågan att höra saknas. I övrigt har en döv person precis samma kroppsliga som intelligensmässiga förutsättningar som en hörande person.

Teckenspråket är dövas förstaspråk. Det är ett visuellt språk som har en egen grammatik och ordföljd än svenska. Teckenspråket har även vissa ord och uttryck som helt saknas på svenska. Utnyttjandet av ansiktsuttryck bland annat ögonbrynsrörelser och armarnas hela teckenutrymme ger minst lika stora möjligheter att uttrycka känslor och subtila betydelser som i talad svenska. Döva, och andra teckenspråkiga, använder teckenspråk i direkt kommunikation med andra på samma sätt som hörande använder talspråk.

För döva är svenska ett inlärt andraspråk. Det kan betyda att en del döva har svårt att tillgodogöra sig information på skriven svenska. Det är dock inte ett generellt problem för döva, utan det varierar mycket från person till person. Det hörande barnet till döva föräldrar blir tvåspråkigt och behärskar ofta svenskan bättre än sina föräldrar. Barnet utvecklar språken olika beroende på hur mycket respektive språk används. Ibland kan barnet känna sig osäkert och blandar ihop olika begrepp och uttryck i såväl tal som skrift.

Vad kan det innebära att växa upp i en familj där ena, eller båda, föräldrarna är döva?

Att växa upp i en familj med döva föräldrar är för ett hörande barn lika naturligt som för ett barn som växer upp i en hörande familj. Den enda skillnaden är att mamma och/eller pappa inte hör och att hela familjen använder teckenspråk. Vilket gör att barnet har två förstaspråk, teckenspråk och svenska. Det innebär att barnet är tvåspråkigt när det kommer till förskolan respektive grundskolan.

Barnet får även växa upp i två olika världar med två olika kulturer. Dessa faktorer är på många sätt berikande för barnet, men de kan även komma att påverka barnets skolgång. Som ett exempel är det vanligt att pedagoger tycker att barnet kan agera tolk mellan pedagogen och föräldern vid utvecklingssamtal och liknande. Något som absolut inte är acceptabelt, då det aldrig ska vara barnets ansvar att agera tolk.

Tolk

Till planerade möten där döva föräldrar kommer att närvara, exempelvis föräldramöten och utvecklingssamtal, ska skolan beställa tolk. Det är personen som kallar till mötet som ansvarar för att beställningen utförs. Var gärna ute i god tid när du ska beställa tolk, då har du större chans att få tolk.

Tolkens uppgift är att möjliggöra kommunikation mellan två eller flera personer, att opartiskt förmedla allt som sägs i rummet, men inte att delta i samtalet. Tolken har givetvis tystnadsplikt. Informera gärna tolken i förväg om vad som skall tas upp på mötet då det underlättar för dennes arbete. Flera tips på hur man använder tolk finns på Tolkcentralens hemsida. Länk finns under rubriken ”Läsvärda länkar”.

En tolkbeställning görs via Örebro servicecenter på kommunens intranät, sök ”beställa teckenspråkstolk”. Fyll i formuläret så tar Servicecenter och bokar tolkar. Vid frågor kan du ringa Kommunsupport 2000, knappval 9, alternativt maila din fråga till kommunsupport@orebro.se.

Modersmålsundervisning

CODA och deras föräldrar vill ofta få tillgång till teckenspråksundervisning under skoltid, vilket de har rätt till som modersmålsundervisning då teckenspråk är CODA barns modersmål. I skollagen (2010:800) regleras detta i 8 kap. Förskolan 10 §; 9 kap. Förskoleklassen 10 §; 10 kap. Grundskolan 4 § och 7 §.

En vecka per termin erbjuder Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, även teckenspråksveckor för hörande barn till döva föräldrar och/eller syskon. I Örebro län får CODA komma till Birgittaskolan i Örebro och träffa andra CODA i egna åldrar och se sitt modersmål användas i undervisningen. Till dessa teckenspråksveckor kan man få ta med läxor från sin skola så att man inte missar alltför mycket från sin ordinarie undervisning.

CODA i skolan

För att samarbetet och kontakten mellan skola och CODA, och deras föräldrar, ska fungera bra krävs en förståelse för dessa barns bakgrund. Den kan självklart se väldigt olika ut från barn till barn, men ofta har dessa barn vissa gemensamma egenskaper.

Exempelvis kan CODA ibland upplevas som ointresserade då de inte alltid uppmärksammar tillrop från pedagogen om de inte har ögonkontakt. För pedagogen är det då viktigt att förstå att det inte beror på ointresse, utan helt enkelt på att eleven inte uppfattar kontaktförsöket då ögonkontakt saknas. Detta eftersom CODA-elever har teckenspråk som förstaspråk, där ögonkontakt har en central roll i en samtalsituation.

Det är också vanligt att CODA håller stor koll på sin omgivning, då de är vana vid att återberätta små saker som händer omkring dem för sina döva föräldrar. Så som att en hund skäller eller dylikt.

Då svenska är CODA-föräldrarnas andraspråk kan vissa CODA-elever även ha behov av hjälp med läsläsningen i skolan. Bl a på grund av att deras föräldrar inte hör, uppkommer det svårigheter vid läsläsning där barnen behöver läsa högt, träna på uttal eller dylikt.

Exempel på egenskaper som går att tillskriva många CODA-elever:

- Självständiga och modiga
- Sociala och pratsamma
- Lyssnar och pratar samtidigt
- Gestikulerar mycket
- Beskriver tydligt och mer målande
- Reagerar starkt på ljud (vana vid en tyst omgivning hemifrån)
- Vill ha/behöver ögonkontakt
- Reagerar inte när namnet ropas
- Har gärna kroppskontakt, ropar inte utan petar istället på person
- Sätter andras välmående i första hand

Tips till pedagogen

Självklart kommer det även uppstå spontana situationer där skolans personal behöver samtala med den döva föräldern utan att en tolk har kunnat beställas i förväg. Vänta då tills du har etablerat ögonkontakt med den döva föräldern innan du börjar kommunicera. Vissa döva kan läsa av läppar, men det är långt ifrån alla som kan den konsten. Tack vare teknikens utveckling finns det idag goda möjligheter att kommunicera oavsett. Om penna och papper inte finns till hands är ett tips att skriva på mobilen och visa varandra. Försök komma överens med föräldern om hur ni ska kommunicera så undviker ni missförstånd och ni kan båda känna er trygga med vilken metod ni kan använda framöver.

Eftersom döva föräldrar har lika stor rätt som hörande att få information om hur dagen varit för ens barn kan en kontaktbok med korta och tydliga meddelanden, en loggbok för eleven, också vara en bra idé.

När döva föräldrar med hörande barn blir positivt bemötta i sina ansträngningar att kommunicera med omgivningen så ser barnet att teckenspråk är ett språk att vara stolt över. Att förmedla detta till barnet är ett stort ansvar för skolan.

Kurser

SPSM anordnar ibland kurs för pedagoger och skolledare som har CODA-elever i sina verksamheter. Håll utkik på www.spsm.se.

Läsvärda länkar

Sveriges Dövas Riksförbund – www.sdr.org

Project Coda – www.sdur.se/projectcoda

Film om Coda – <https://www.youtube.com/watch?v=aB2-N6YZHqY>

CODA International – www.coda-international.org/

SPSM:s teckenspråksveckor för syskon och barn till döva

<https://www.spsm.se/kurser--aktiviteter/for-barn-och-elever/teckensprak-for-syskon-och-barn-till-dova/>

Tolkcentralen i Region Örebro län

www.regionorebrolan.se/sv/Halsa-och-varld/Om-du-behover-varld/Habilitering/hitta-habilitering/Tolkcentralen/

Skollagen – <http://www.skolverket.se/regelverk/skollagen-och-andralagar>

Nedladdningsbara boken ”Kan mamma lukta?” författade av CODA elever – en bok för dig som möter barn med döva föräldrar <https://webbshop.spsm.se/kan-din-mamma-lukta-pdf/>

Kontakt

Vid behov av ytterligare information kan man kontakta Örebro kommuns Servicecenters utvecklingsledare Tommy Krångh, som dessutom själv är CODA på 019-21 69 53 eller tommy.krangh@orebro.se.

Övriga kontaktuppgifter

Dövas förening i Örebro läns arbetsgrupp för CODA-frågor:
codaorebro@gmail.com

Örebro kommun
019-21 10 00
orebro.se

